

Regeringens proposition

1981/82:226

om lag om rymdverksamhet;

beslutad den 29 april 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att tillstånd skall krävas för all rymdverksamhet från svenskt territorium som inte bedrivs av svenska staten. För svenska fysiska eller juridiska personer skall krävas särskilt tillstånd också för annan rymdverksamhet. Förslaget är föranlett av Sveriges förpliktelser enligt 1967 års rymdfördrag.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

Förslag till Lag om rymdverksamhet

Häri genom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller verksamhet i yttre rymden (rymdverksamhet).

Förutom sådan verksamhet som helt äger rum i yttre rymden räknas till rymdverksamhet också utsändning av rymdföremål samt alla åtgärder för att manövrera eller på annat sätt påverka utsända rymdföremål.

Att enbart ta emot signaler eller information i annan form från föremål i yttre rymden räknas inte som rymdverksamhet enligt denna lag. Inte heller uppsändning av sondraketer räknas som rymdverksamhet.

2 § Utan tillstånd får rymdverksamhet inte bedrivas från svenskt territorium av någon annan än svenska staten. Svensk fysisk eller juridisk person får inte heller bedriva rymdverksamhet någon annanstans utan tillstånd.

3 § Tillstånd till rymdverksamhet meddelas av regeringen.

Ett tillstånd får begränsas på det sätt som med hänsyn till omständigheterna är lämpligt. Det får också förenas med de villkor som är påkallade med hänsyn till kontrollen av verksamheten eller av andra skäl. Kontroll över tillståndshavarnas rymdverksamhet utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Ett tillstånd får återkallas, om villkoren för tillståndet åsidosätts eller om det annars finns synnerliga skäl till det.

Regeringen beslutar om återkallelse av tillstånd att bedriva rymdverksamhet. I avvaktan på att frågan om återkallelse avgörs slutligt får tillståndet återkallas interimistiskt.

5 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bedriver rymdverksamhet utan att ha erforderligt tillstånd döms till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter villkor som har uppställts som förutsättning för tillstånd.

Den som utom riket har begått brott som avses i första stycket döms, om han finns här, efter denna lag och brottsbalken samt vid svensk domstol, även om 2 kap. 2 eller 3 § nämnda balk inte är tillämplig och utan hinder av 2 kap. 5 a § första och andra styckena nämnda balk.

Åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter regeringens medgivande.

6 § Har svenska staten på grund av åtaganden i internationella överenskommelser fått ersätta skador som har uppstått till följd av sådan rymdverksamhet som har bedrivits av någon annan än svenska staten, skall den som har bedrivit rymdverksamheten ersätta staten vad den har utgett på grund av nämnda åtaganden, såvida det inte finns särskilda skäl som talar mot det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Den som bedriver rymdverksamhet från svenskt territorium vid ikraftträdandet får utan hinder av denna lag fortsätta med verksamheten i avvaktan på att hans ansökan om tillstånd avgörs, förutsatt att ansökan om tillstånd

görs inom tre månader från ikraftträdandet. Detsamma gäller för sådan rymdverksamhet som svensk fysisk eller juridisk person vid ikraftträdandet bedriver någon annanstans.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1982-02-24

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Lagrådsremiss om lagstiftning med anledning av 1967 års rymdfördrag

1 Inledning

Sverige ratificerade den 25 maj 1967 fördraget den 27 januari 1967 innehållande principer för staternas uppträdande vid utforskandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar (det s. k. rymdfördraget). Fördraget trädde i kraft den 10 oktober samma år (SÖ 1967:7).

I fördraget finns bestämmelser om de fördragsslutande staternas ansvar för både statlig och icke-statlig rymdverksamhet. I fråga om icke-statlig rymdverksamhet gäller enligt fördraget att sådan inte får bedrivas utan tillstånd. Vidare skall den icke-statliga rymdverksamhet som bedrivs kontrolleras fortlöpande.

Vid tiden för Sveriges tillträde till rymdfördraget var icke-statlig rymdverksamhet inte aktuell för svensk del. Det ansågs därför att sådana lagstiftningsåtgärder som erfordrades för kontroll av den icke-statliga rymdverksamheten kunde vidtas om och när sådan verksamhet blev aktuell (prop. 1967:94, UU 7, rskr 257).

Utvecklingen på senare tid när det gäller rymdverksamhet har varit sådan att det nu får anses påkallat att vidta lagstiftningsåtgärder för att Sverige skall kunna uppfylla sina förpliktelser enligt rymdfördraget.

I fråga om texten till rymdfördraget hänvisas till prop. 1964:94 och SÖ 1967:7. Fördragstexten i svensk översättning bör emellertid fogas till detta protokoll som *bilaga 1*.

2 De aktuella bestämmelserna i rymdfördraget

Enligt artikel 6 i rymdfördraget bär de fördragsslutande staterna internationellt ansvar för såväl statlig som icke-statlig verksamhet i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar. Ansvaret omfattar också en förpliktelse att tillse att sådan verksamhet äger rum i överensstämmelse med fördragets bestämmelser. Vidare föreskrivs i artikel 6 att för icke-statlig verksamhet i yttre rymden skall fordras tillstånd och fortlöpande övervakning från vederbörande stats sida.

I artikel 7 föreskrivs att varje fördragsslutande stat som sänder ut föremål i yttre rymden eller medverkar härtill eller från vars område eller anordningar sådan utskjutning äger rum har internationellt ansvar för skador som föremålen eller delar av dem tillfogar annan stat eller dess fysiska eller juridiska personer på jorden, i luftrummet eller i yttre rymden.

Som en komplettering till dessa ansvarsbestämmelser i rymdfördraget finns närmare bestämmelser om bl. a. reglering av skadestånd i konventionen den 29 mars 1972 om internationellt ansvar för skada som orsakas av rymdföremål, den s. k. ansvarskonventionen (SÖ 1976:35). Sverige tillträdde den konventionen år 1976 (prop. 1975/76:104, LU 27, rskr 289).

3 Något om svensk rymdverksamhet

Sverige deltar sedan länge i internationella organisationer som bedriver rymdverksamhet. En av dessa organisationer är den europeiska rymdorganisationen (ESA). Organisationen har sitt säte i Paris, men den tekniska verksamheten bedrivs på andra platser. ESA har hitintills sänt upp femton satelliter. Sex av dem är ännu i funktion. ESA har utvecklat en egen bärraket, kallad "Ariane", och även anskaffat övrig utrustning som behövs för utskjutning av satelliter. Enligt avtal med Frankrike är denna utrustning placerad på ett franskt utskjutningsfält vid staden Kourou i Franska Guyana.

Arianeraketen har provskjutits fyra gånger. Med undantag av det andra provskottet har uppskjutningarna varit framgångsrika. Arianeraketen anses numera vara operationell.

Genom beslut i januari 1980 har ESA:s medlemsstater överfört rätten att producera och skjuta upp Arianeraketen till ett särskilt bolag, kallat "Arianespace". Bolaget har bildats enligt fransk rätt och har sitt säte i Frankrike. Dess verksamhet regleras av en deklaration som antogs av ESA:s råd den 23 januari 1980. Sverige anslöt sig till deklarationen den 10 april 1980. Bolaget "Arianespace" ägs av de industrier som producerar delar till Arianeraketen. Svenska delägare är Saab-Scania och Volvo Flygmotor.

I deklarationen om Arianespace regleras bl. a. hur bolaget får nyttja ESA:s tekniska resurser. Vidare har de deltagande staterna gjort vissa åtaganden att vid egna rymdprojekt i första hand använda Arianeraketen. I

deklarationen finns föreskrifter om villkoren vid försäljning av raketerna. Bl. a. gäller att användningen skall stå i överensstämmelse med 1967 års rymdfördrag. Försäljning utanför ESA-kretsen skall övervakas av en särskild kommitté i vilken ESA:s medlemsstater är representerade. En viss majoritet av de stater som har tillträtt deklarationen kan förbjuda en sådan försäljning.

Vid sidan av samarbetet inom ESA deltar Sverige sedan länge också i internationellt samarbete som gäller kommunikationssatelliter. Efter provisoriska arrangemang sedan år 1964 bildades år 1971 den internationella telesatellitorganisationen (Intelsat). Beträffande Intelsat finns dels ett huvudavtal mellan de samverkande staterna, dels en driftsöverenskommelse mellan de organ i de olika staterna som svarar för det praktiska arbetet, väsentligen teleförvaltningar. Från svensk sida är televerket part i driftsavtalet.

Intelsats främsta uppgift är att på kommersiell grundval upplåta telekommunikationskapacitet via satellit för allmänna internationella telekommunikationer. Intelsat har f. n. 15 satelliter i drift. Satelliterna ersätts regelbundet av nya, dels därför att de har begränsad livslängd, dels därför att satelliter med högre trafikkapacitet behövs. Anläggningar för att sända och ta emot teletrafik via Intelsats satelliter finns i Sverige.

Sverige är sedan 1979 också medlem i den internationella organisationen för maritima telekommunikationer via satellit (INMARSAT). Denna organisation avser att i ett första skede hyra satelliter bl. a. från Intelsat och ESA. Verksamheten beräknas komma igång under år 1982. Televerket är part i den driftsöverenskommelse som efter mönster från Intelsat slutits också för INMARSAT.

Det kan också nämnas att det inom Europa pågår förberedelser för att upprätta en europeisk organisation för telekommunikationer via satellit (Eutelsat). En regeringskonferens om detta samarbete har satts ut att äga rum i maj 1982. Vidare dryftas inom det nordiska ministerrådet frågan om en nordisk satellit för radio- och televisionsprogram samt teletjänster.

De riktlinjer för den svenska rymdverksamheten som nu gäller tillkom 1972 (prop. 1972:48). Därvid tillskapades två nya organ för de statliga insatserna på rymdområdet, nämligen statens delegation för rymdverksamhet (rymddelegationen) och det statsägda Svenska rymdaktiebolaget (Rymdbolaget). Delegationen skall svara för utformning och organisation av den svenska rymdverksamheten enligt de direktiv och inom de ramar som statsmakterna fastställer. Den skall vidare samordna tillämpnings- och grundforskningsverksamhet i samverkan med berörda myndigheter, institutioner och företag. Delegationen fördelar de resurser som är tillgängliga för inhemsk rymdverksamhet. Rymdbolaget å sin sida svarar för verkställandet. Bestämmelser om delegationen finns i förordningen (1977:1066) med instruktion för statens delegation för rymdverksamhet (omtryckt 1980:477).

Det är numera aktuellt för Sverige att genomföra eller medverka i satellitprojekt som inte utförs inom ramen för någon internationell organisation. Tre projekt är under arbete. Ett av dessa projekt går ut på att Frankrike i samarbete med Sverige och Belgien skall sända upp en fjärranalysatellit ("SPOT"). Satelliten avses bli uppskjuten med ESA:s Arianeraket från Franska Guyana år 1984. Det andra av dessa projekt är helt svenskt och gäller en vetenskaplig satellit. Projektet leds av Rymdbolaget. Huvudentreprenör är Saab-Scania (nyttolasten) och det amerikanska företaget Boeing (satellitplattformen). Satelliten, som kallas "Viking", avses bli uppskjuten med samma raket som "SPOT". Det tredje och mest kända projektet är telekommunikationssatelliten Tele-X. Detta projekt gäller en satellit för överföring av bl. a. datatrafik och TV-sändningar. Satelliten avses bli använd av de svenska, norska och finska teleförvaltningarna. Uppskjutningen är planerad till år 1986. Det är möjligt att Rymdbolaget eller ett särskilt för ändamålet bildat bolag kommer att stå som ägare till satelliten när den skjuts upp. I så fall bör den sedermera kunna överföras på det svenska televerket eller eventuellt på de berörda teleförvaltningarna gemensamt.

4 Allmän motivering

4.1 Behovet av lagstiftning

Såsom framgår av redogörelsen för artikel 6 i rymdfördraget gäller för de fördragsslutande staterna att icke-statlig rymdverksamhet skall kräva tillstånd och att sådan verksamhet skall övervakas. Härav följer först och främst att Sverige som fördragsslutande stat inte får tillåta att icke-statlig rymdverksamhet bedrivs från svenskt territorium utan tillstånd. Förpliktelserna enligt fördraget kan emellertid inte anses uppfyllda med detta. Konventionen måste anses innefatta också en förpliktelse att underkasta svenska fysiska och juridiska personer tillståndstvång oavsett var de bedriver verksamheten. Det skulle nämligen inte stå i god överensstämmelse med rymdfördragets anda och syfte, om de fördragsslutande staterna begränsade sitt ansvar enbart till verksamhet från det egna territoriet. Det bör framhållas att med en sådan avgränsning tillstånd inte skulle krävas för verksamhet som personer eller företag från en fördragsslutande stat utövade ute i rymden, t. ex. på en rymdplattform. Vidare skulle fysiska och juridiska personer i en fördragsslutande stat lätt kunna kringgå tillståndstvånget genom att förlägga verksamheten utanför en konventionsstats område. Det förhållandet att en konventionsstat torde vara ansvarig inte bara för rymdverksamhet från eget territorium utan också för sådan rymdverksamhet som dess subjekt bedriver på annan plats medför att tillstånd av två stater krävs när ett subjekt i en konventionsstat skall bedriva rymdverksamhet från en annan konventionsstats territorium.

Utvecklingen av rymdtekniken har gått snabbt, bl. a. när det gäller

kommunikationssatelliter. Det ökande behovet av överföringsanordningar för datorbaserad information kan ge upphov till kommersiella satellitföretag. Möjligheterna att få en kommunikationssatellit placerad i en bana runt jorden till kostnader som väl kan bäras av t. ex. ett företagskonsortium har ökat markant genom den amerikanska rymdfärjan. Även den kommersiella försäljningen av plats på Arianeraketer kan här spela en roll. Svenska företag intar i vissa hänseenden framskjutna positioner när det gäller rymdteknik och skulle mycket väl kunna bli intressanta samarbetsparter i sådana projekt.

Den utveckling som har beskrivits nu kan tänkas leda till att privata svenska företag inom en nära framtid kan komma att bedriva rymdverksamhet, antingen ensamma eller i samverkan med utländska företag. Att det sistnämnda alternativet inte är någon avlägsen framtidsvision visas tydligt av det delägarskap som svenska företag redan har i Arianespace-projektet.

Av redogörelsen för svensk rymdverksamhet framgår också att Rymdbolaget avses medverka i framtida satellitprojekt. Rymdbolaget är visserligen statsägt och har väsentligen till uppgift att verkställa rymddelegationens beslut angående utformning och organisation av den svenska rymdverksamheten. Dessa beslut måste hålla sig inom de direktiv och ramar som statsmakterna fastställer. Det förhållande som har beskrivits nu kan dock inte anses innebära att staten har fullständig kontroll över de framtida satellitprojekt som Rymdbolaget deltar i, eftersom bolaget, liksom alla andra aktiebolag, är en fristående juridisk person med eget ansvar.

Rymdverksamhet direkt från svenskt territorium avses bli bedriven av Rymdbolaget när den förut omtalade satelliten "Viking" sänds upp. Den satelliten skall sålunda styras från svenskt territorium genom Rymdbolagets försorg. Härtill kommer, som jag nyss har nämnt, att konventionen måste anses innefatta en förpliktelse att underkasta svenska fysiska och juridiska personer tillståndsvång även då de bedriver rymdverksamhet utomlands. Sammantaget anser jag att utvecklingen har lett fram till en situation där det nu är påkallat att genomföra en lagstiftning för att säkerställa att Sverige i framtiden kan uppfylla sina förpliktelser enligt rymdavtalet.

4.2 Lagstiftningens omfattning och tillämpningsområde i övrigt

Som framgår av den tidigare redogörelsen förekommer det redan nu att svenska företag ingår som delägare i internationella samarbetsprojekt. Detta väcker frågan om Sverige som fördragsslutande stat skulle vara skyldigt att granska även sådan medverkan i rymdverksamhet som består i att svenska subjekt ingår som delägare i ett utländskt företag, vilket som självständig juridisk person bedriver rymdverksamhet utomlands.

Denna fråga kan enligt min mening inte besvaras generellt. Som utgångspunkt får anses gälla att för den verksamhet som en utländsk juridisk person bedriver utom Sverige kan svenska staten i princip inte heller i förevarande sammanhang ha ansvar. Ansvariga är i stället den stat enligt vars

lag denna juridiska person har bildats och den stat varifrån verksamheten i förekommande fall utövas. Denna princip torde dock inte kunna upprätthållas utan undantag. I de fall där en juridisk person som har bildats för rymdverksamhet kan sägas utgöra endast en administrativ ram för samarbetet mellan delägarna och där det faktiska arbetet utförs direkt av delägarna finns det anledning att se annorlunda på frågan. Det kan i sådana fall vara rimligt att se till realiteterna och att varje stat utövar kontroll över den verksamhet som dess rättssubjekt bedriver.

De verksamheter som jag hitintills har berört har gällt uppsändning och drift av satelliter. Att sådana verksamheter hör till rymdverksamhet i rymdfördragets mening är ställt utom varje tvivel. Förutom uppsändning av satelliter runt jorden hör till rymdverksamhet givetvis också uppsändning av föremål som skall gå till eller i banor runt andra himlakroppar. Flera sådana föremål, s. k. interplanetariska sonder, har sänts ut för utforskning av andra planeter i vårt solsystem. Sådan verksamhet torde dock knappast vara aktuell vare sig för Sverige eller för enskilt svenskt subjekt. Lagstiftningen bör emellertid omfatta också sådan verksamhet.

Vid sidan av de nämnda verksamheterna med jordsatelliter bedrivs i Sverige också annan verksamhet med anknytning till rymden. Dels är det fråga om mottagande av information t. ex. från fjärranalyssatelliter. Dels är det fråga om uppsändning av s. k. sondraketer.

När det gäller enbart mottagande av information från rymdföremål är det enligt min mening fullt klart att det inte kan betecknas som rymdverksamhet i rymdfördragets mening. Detta gäller vare sig det är fråga om information som överförs via kommunikationssatelliter eller sådan information som primärt kommer från en satellit, t. ex. en satellit för fjärranalys. Inte heller åtgärder som avser bearbetning eller spridning av sådan mottagen information utgör rymdverksamhet i rymdfördragets mening. Annorlunda förhåller det sig med åtgärder från jorden för att styra eller eljest påverka en satellit, t. ex. genom sändning av radiosignaler som påverkar satellitens funktion i olika hänseenden. Sådan verksamhet bör falla under begreppet rymdverksamhet och sålunda fordra tillstånd om den är icke-statlig.

En väsentligt mindre avancerad verksamhet än uppsändning av satelliter är uppsändning av s. k. sondraketer. Sondraketerna används för att göra mätningar i den övre atmosfären och den nära yttre rymden. Raketerna har en gångtid av inemot femton minuter och störtar sedan till jorden. Åtskilliga sondraketer har sänts upp från Sverige. Verksamheten har bedrivits från raketkjutfältet Esrange i Norrbotten. Internationellt synes uppskjutning av sondraketer inte ha betraktats som rymdverksamhet trots att dessa raketer når ut i det som anses höra till yttre rymden. Det finns inte anledning för Sverige att anlägga något annat betraktelsesätt. Sondraketverksamheten bör därför inte räknas till rymdverksamhet i förevarande sammanhang.

Vad jag nyss har sagt ger mig anledning att något beröra en annan fråga, nämligen var gränsen går mellan luftrummet kring jorden och den yttre

rymden. Det är en omtvistad fråga. Någon överenskommelse härom har inte kunnat nås i FN trots att saken har diskuterats där i många år. De främsta rymdmakterna, Förenta Staterna och Sovjetunionen, intar olika ståndpunkter. Medan Sovjetunionen anser att en nedre gräns bör dras vid 100–110 km. höjd över havet menar Förenta Staterna att det inte finns något behov av en bestämd gräns mellan rymden och luftrummet. Någon definitiv svensk ståndpunkt har ännu inte bestämts. Även om det inte finns någon klart förhärskande uppfattning kan viss ledning hämtas t. ex. från konventionen den 14 januari 1975 om registrering av föremål i yttre rymden (SÖ 1976:43). Som rymdföremål räknas där sådana föremål som skall läggas i banor runt jorden eller därbortom.

Jag vill slutligen klargöra att enbart tillverkning på beställning av delar till rymdföremål eller annan utrustning för rymdverksamhet inte i något fall kan anses som rymdverksamhet i förevarande sammanhang. Att en svensk industri t. ex. får en beställning på elektronisk utrustning till en satellit eller på brännkammare till en bärraket medför sålunda inte att företaget behöver söka tillstånd till rymdverksamhet. Som förut sagts kan dock saken ställa sig annorlunda, om företaget dessutom ingår i den organisation eller det företag som svarar för rymdverksamheten.

Den lagstiftning som erfordras för att Sverige skall kunna uppfylla sina åtaganden enligt rymdfördraget bör tas upp i en särskild lag om rymdverksamhet.

4.3 Handläggningen av tillståndsfrågor m. m.

Redan det internationella ansvar som Sverige enligt rymdfördraget får bära för rymdverksamhet som utövas från svenskt territorium eller annars av svenska subjekt talar för att besluten om tillstånd bör fattas på regeringsnivå. Det kan också tänkas att frågan om tillstånd till rymdverksamhet i vissa fall kommer att innefatta avgöranden som är av betydelse från utrikespolitisk synpunkt. Med hänsyn härtill bör tillståndsfrågorna prövas av regeringen. Det kan visserligen tänkas att en del tillståndsärenden blir av sådan art att det inte kan anses motiverat att de handläggs på regeringsnivå. Jag anser det emellertid viktigt att regeringen utformar en viss praxis när det gäller tillståndsgivningen innan delegering av ärendena äger rum. Det totala antalet ärenden torde under en överskådlig framtid bli förhållandevis litet. Det torde därmed komma att dröja tämligen länge innan någon praxis kan anses utbildad. På grund härav kan det inte anses behövligt att redan nu införa möjlighet att delegera tillståndsärenden.

Enligt rymdfördraget gäller inte bara att särskilt tillstånd fordras för icke-statlig rymdverksamhet utan också att sådan verksamhet fortlöpande skall övervakas. Ett smidigt sätt att få den nödvändiga kontrollen över tillståndshavarnas rymdverksamhet är att göra tillstånden villkorade av att tillståndshavarna fortlöpande lämnar vissa uppgifter samt av att staten får

rätt till insyn i och eventuellt också inspektion av verksamheten. I lagen bör anges att tillstånd får förses med sådana villkor.

När det gäller det praktiska utövandet av den fortlöpande kontrollen av tillståndshavarna, torde det vara lämpligt att regeringen har möjlighet att delegera uppgifterna till en lämplig myndighet. Den myndighet som främst kommer i fråga vid en sådan delegering är rymddelegationen. Medverkan från andra myndigheter i kontrollverksamheten kan dock också tänkas bli behövlig. Som jag förut har nämnt är rymddelegationen det sammanhållande organet för svensk rymdverksamhet. Det torde under alla omständigheter vara naturligt för delegationen att hålla sig informerad om icke-statlig rymdverksamhet som bedrivs i Sverige eller annars av enskilda svenska subjekt. Mot denna bakgrund skulle det knappast innebära någon ökning av delegationens arbetsbörda att den får kontrollera tillståndshavarna. I vart fall rör det sig för den närmaste framtiden om en helt marginell ökning av delegationens arbete i jämförelse med det arbete som den ändå skulle ha haft. Jag har i denna fråga samrått med chefen för industridepartementet.

Med hänsyn till det internationella ansvar som svenska staten har åtagit sig enligt rymdfördraget måste det finnas möjligheter att på lämpligt sätt begränsa givna tillstånd till viss verksamhet och viss tid och att knyta villkor till tillstånden även i andra hänseenden än då det gäller uppgiftsskyldighet och inspektion. Vidare måste det finnas tillräckliga möjligheter att ingripa mot tillståndshavare som åsidosätter uppställda begränsningar och villkor. Enbart en straffsanktion kan inte alltid anses tillräcklig i sådana fall. En möjlighet bör därför finnas att som yttersta medel dra in tillståndet. Ett återkallande kan dock få betydande följder för tillståndshavaren. På grund härav bör återkallelse av tillstånd få ske bara om det föreligger tungt vägande skäl. Det bör framgå av lagtexten under vilka förutsättningar återkallelse får ske. Som ett sådant skäl bör i första hand gälla att tillståndshavaren åsidosätter villkor som har ställts upp för tillståndet. Det kan emellertid inte uteslutas att det kan framstå som befogat att återkalla tillstånd även i vissa andra fall. Som exempel kan nämnas att ett projekt genomförs på ett sådant sätt att svenska staten utsätts för oacceptabla skadestandsrisker, utan att någon direkt överträdelse av villkoren för verksamheten föreligger från tillståndshavarens sida. Bestämmelsen om återkallelse av tillstånd bör därför utformas så att det i lagen anges att återkallelse får ske, om tillståndshavaren har åsidosatt villkor som har ställts upp för tillståndet eller om det annars finns synnerliga skäl till återkallelse. Frågor om återkallelse bör liksom tillståndsfrågorna prövas av regeringen.

Om återkallelse av ett tillstånd har blivit aktuellt, kan det finnas behov av interimistiska åtgärder för att hindra viss fortsatt verksamhet. En bestämmelse om rätt för regeringen att helt eller delvis interimistiskt återkalla ett tillstånd bör tas in i lagen.

Såsom framgått av det föregående kan det ibland finnas ett visst utrymme

för bedömningar huruvida svenska enskilda subjekts medverkan i rymdverksamhet är av sådant slag att svenskt tillstånd fordras. Vidare kan fråga uppstå om en viss verksamhet är att anse som rymdverksamhet eller inte. Det är i sådana fall lämpligt att den som planerar verksamheten får utrett regeringens syn på saken. Det kan ske genom en ansökan om tillstånd. Skulle prövningen utmyнна i den bedömningen att tillstånd inte fordras, bör ansökningen avskrivas under angivande av det skälet och sökanden underrättas härom. Någon särskild föreskrift härom anser jag inte vara nödvändig eftersom detta torde följa av allmänna principer för handläggningen av förvaltningsärenden.

Överträdelse av förbudet att utan tillstånd bedriva rymdverksamhet bör föranleda straffansvar. Straffansvar bör komma i fråga både vid uppsåtlig överträdelse av förbudet och vid överträdelse på grund av oaktsamhet. Straffansvar bör vidare inträda vid åsidosättande av villkoren för ett tillstånd till rymdverksamhet. Även där bör både uppsåtligt och oaktsamt förfarande kunna leda till ansvar.

Med hänsyn till de avvägningsfrågor som kan komma in vid bedömningen av om tillstånd fordras för viss verksamhet kan det vara lämpligt att åtal inte väcks i andra fall än då regeringen förordnar om det. Att ett villkor för verksamheten har åsidosatts torde vanligen komma att uppdagas genom den kontroll som utövas genom regeringens försorg. Även i dessa fall bör regeringen avgöra om åtal skall få väckas.

4.4 Skadeståndsfrågor

Som förut har nämnts föreskrivs i rymdfördraget att de fördragsslutande staterna bär internationellt ansvar för både statlig och icke-statlig rymdverksamhet. Dessutom förklaras det uttryckligt att varje fördragsslutande stat som sänder ut rymdföremål eller medverkar till utsändning eller från vars område eller anordningar utskjutning äger rum är internationellt ansvarig för den skada som rymdföremålet orsakar på jorden, i lutrummet och i rymden. Såvitt gäller skador som orsakas av rymdföremål har den allmänna regleringen i rymdfördraget sedermera preciserats genom bestämmelser i den förut nämnda ansvarskonventionen.

Det förhållandet att rymdfördraget ålägger staterna ett internationellt ansvar samt en internationell ansvarighet för vissa skador i samband med rymdverksamhet torde innebära att fördraget inte är tillämpligt vid skador som drabbar det egna territoriet eller egna medborgare. När det gäller ansvarskonventionen finns det en direkt föreskrift av vilken det framgår att den konventionen i princip bara avser anspråk som kan göras folkrättsligt gällande (art. 7).

Ansvarighet för skador som har vållats av ett rymdföremål kan på vanligt sätt göras gällande vid en utsändande stats domstolar eller andra behöriga organ. Ansvarskonventionen erbjuder ett alternativ, nämligen framställande

av anspråk på diplomatisk väg. Därvid framförs anspråken av en stat gentemot en annan. Anspråken kan avse såväl förluster för den krävande staten som förluster för enskilda medborgare i den staten. I viss utsträckning kan en stat också agera till förmån för andra än egna medborgare.

Ansvarigheten för skador är i princip strikt. När ansvarskonventionen är tillämplig, skall ersättningsanspråken bestämmas i enlighet med folkrättens regler och i överensstämmelse med vad rättvisa och billighet fordrar. Vid konventionens tillkomst uttalades att dess syfte var att bereda de skadelidande ett fullt betryggande skydd.

De förpliktelser som Sverige har tagit på sig genom att tillträda rymdfördraget och ansvarskonventionen innebär att svenska staten kan bli skyldig att utge skadestånd för skador som har uppkommit till följd av enskilda subjekts rymdverksamhet. Svenska staten bör ha möjlighet att i sin tur återkräva vad den har betalat från de enskilda subjekt som har bedrivit den skadebringande rymdverksamheten. De allmänna skadeståndsrättsliga reglerna ger inte möjlighet till sådana återkrav. Särskilda bestämmelser fordras därför. Det synes mig lämpligt att ta in en sådan reglering i den nu föreslagna lagen.

En sådan reglering bör ge svenska staten rätt att från den som har bedrivit den skadebringande rymdverksamheten återkräva vad staten har gett ut på grund av konventionsförpliktelserna. Eftersom svenska staten enligt dessa förpliktelser bär strikt ansvarighet för en skada bör skyldigheten att ersätta statsverket gälla oberoende av vållande. Till konventionsförpliktelserna hör också att tillämpa vissa grunder för skaderegleringen gentemot de skadelidande. Staten bör därför få återkräva skadestånd intill de belopp som kommer i fråga vid tillämpning av dessa grunder.

Det kan emellertid inte uteslutas att svenska staten vid de folkrättsliga förhandlingarna med en skadelidande stat någon gång av eller annat, kanske politiskt betingat, skäl vill gå längre i ersättningsskyldighet än vad som följer av en strikt tillämpning av åtagandena i konventionen. Det kan även i övrigt tänkas fall där det framstår som skäligt att återbetalningsskyldigheten mot staten jämkas eller eventuellt helt bortfaller. Bestämmelsen om återbetalningsskyldighet bör med hänsyn härtill kompletteras med en regel om att sådan skyldighet föreligger bara såvida inte särskilda skäl talar för annat. Om en frivillig uppgörelse angående statens återkrav inte kan träffas, får staten föra talan vid allmän domstol mot den som har bedrivit den skadebringande rymdverksamheten.

5 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om rymdverksamhet.

Förslaget bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

6 Specialmotivering

1 § Denna lag gäller verksamhet i yttre rymden (rymdverksamhet).

Förutom sådan verksamhet som helt äger rum i yttre rymden räknas till rymdverksamhet också utsändning av rymdföremål samt alla åtgärder för att manövrera eller på annat sätt påverka utsända rymdföremål.

Att enbart ta emot signaler eller information i annan form från föremål i yttre rymden räknas inte som rymdverksamhet enligt denna lag. Inte heller uppsändning av sondraketer räknas som rymdverksamhet.

Till den yttre rymden räknas i överensstämmelse med rymdfördraget också månen och andra himlakroppar. Någon bestämd gräns mellan luftrummet runt jorden och den yttre rymden finns inte dragen f. n. Beträffande de problem som är förknippade härmed hänvisas till den allmänna motiveringen.

Som rymdverksamhet i lagens mening räknas först och främst sådan verksamhet som försiggår helt ute i rymden t. ex. på en rymdstation eller på månen. Till rymdverksamhet hör givetvis också utskjutning av rymdföremål. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen räknas som rymdföremål utan tvekan föremål som skall placeras i bana runt jorden eller i banor till eller runt andra himlakroppar. Som rymdverksamhet skall slutligen räknas alla åtgärder för att manövrera eller på annat sätt påverka ett rymdföremål oavsett varifrån dessa åtgärder vidtas.

Genom tredje stycket görs klart att utanför lagens tillämpningsområde faller såväl mottagandet av radio- och televisionsprogram eller annan information som förmedlats via satellit som insamlande av uppgifter från t. ex. en fjärranalyssatellit. I den allmänna motiveringen har nämnts att uppsändning av s. k. sondraketer internationellt inte synes ha betraktats som rymdverksamhet, trots att sådana raketer når ut i vad som normalt betraktas som den yttre rymden. Med hänsyn härtill har angetts att uppsändning av sådana raketer inte skall anses som rymdverksamhet vid tillämpningen av lagen.

2 § Utan tillstånd får rymdverksamhet inte bedrivas från svenskt territorium av någon annan än svenska staten. Svensk fysisk eller juridisk person får inte heller bedriva rymdverksamhet någon annanstans utan tillstånd.

För rymdverksamhet som bedrivs från svenskt territorium krävs alltid tillstånd enligt lagen, om verksamheten skall bedrivas av någon annan än svenska staten. Såvitt gäller statliga myndigheter kan regeringen genom administrativa föreskrifter förhindra att de utan regeringens medgivande bedriver eller deltar i rymdverksamhet. För svenska fysiska eller juridiska personer krävs svenskt tillstånd också när de skall bedriva rymdverksamhet utanför svenskt territorium. Om ett svenskt subjekt skall bedriva sin rymdverksamhet från en annan konventionsstats territorium krävs dessutom tillstånd från den staten.

För att täcka all icke-statlig verksamhet skulle egentligen ha behövts en

bestämmelse om att kommuner och andra menigheter inte får bedriva rymdverksamhet utan tillstånd. Rymdverksamhet får dock anses vara främmande för den kommunala verksamheten liksom för verksamheten inom andra menigheter. Hinder torde därför i praktiken redan föreligga för rymdverksamhet bedriven av sådana subjekt.

3 § Tillstånd till rymdverksamhet meddelas av regeringen.

Ett tillstånd får begränsas på det sätt som med hänsyn till omständigheterna är lämpligt. Det får också förenas med de villkor som är påkallade med hänsyn till kontrollen av verksamheten eller av andra skäl. Kontroll över tillståndshavarnas rymdverksamhet utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

I en ansökan om tillstånd till rymdverksamhet måste givetvis tämligen noggrant anges vad verksamheten avses omfatta. I annat fall kan tillräckligt underlag för beslut inte anses föreligga. Det är då också naturligt att tillståndet inte är ett öppet tillstånd att bedriva rymdverksamhet utan att tillståndet anger en ram för verksamheten. Bl. a. måste villkor uppställas för att verksamheten inte skall störa eller förhindra annan verksamhet. Tillstånd kan därutöver också böra begränsas i tiden. Det har med hänsyn till de tillståndssökande ansetts lämpligt att markera att tillståndet får specificeras. Skulle det senare visa sig att tillståndet är otillräckligt, får nytt eller kompletterande tillstånd sökas.

Såsom framgår av redogörelsen för konventionsbestämmelserna omfattar de fördragsslutande staternas skyldigheter inte bara att tillståndsvång måste införas för icke-statlig rymdverksamhet. Sådan verksamhet måste också fortlöpande kontrolleras. I den allmänna motiveringen har framhållits att ett smidigt sätt att få den nödvändiga kontrollen av den verksamhet som en tillståndshavare bedriver är att göra tillståndet villkorat av att tillståndshavaren fortlöpande lämnar vissa uppgifter samt att staten får rätt till insyn i och eventuellt också inspektion av verksamheten. Möjlighet att använda detta tillvägagångssätt har öppnats genom föreskriften i andra stycket andra meningen.

Som nämnts i den allmänna motiveringen torde den fortlöpande kontroll som avses i andra stycket tredje meningen till väsentlig del kunna grundas på uppgifter som tillståndshavaren förpliktas att sammanställa om sin verksamhet. Regeringen kan givetvis föreskriva för kontrollmyndigheten att den i sin tur skall redovisa för regeringen vad den fått ut av kontrollverksamheten. Med hänsyn till svenska statens ansvar för verksamheten torde det f. ö. vara erforderligt att regeringen hålls underrättad om den privata rymdverksamheten.

4 § Ett tillstånd får återkallas, om villkoren för tillståndet åsidosätts eller om det annars finns synnerliga skäl till det.

Regeringen beslutar om återkallelse av tillstånd att bedriva rymdverksam-

het. I avvaktan på att frågan om återkallelse avgörs slutligt får tillståndet återkallas interimistiskt.

Ett tillstånd får inte återkallas utan att det föreligger tungt vägande skäl. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen måste det dock, med hänsyn till det internationella ansvar som staten bär för privat rymdverksamhet, finnas ett visst utrymme för allmänna överväganden om det lämpliga i ett tillstånd. Ett exempel då återkallelse bör kunna komma i fråga är då tillståndshavaren gått utöver ramen för tillståndet. Ett annat exempel kan vara att ett projekt har utvecklats så att betydande fara för skador kan uppstå.

Ett beslut om återkallelse kan kräva en omfattande beredning av ärendet. Eftersom en sådan kan ta någon tid i anspråk, bör det finnas möjligheter att interimistiskt återkalla ett tillstånd.

5 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bedriver rymdverksamhet utan att ha erforderligt tillstånd döms till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter villkor som har uppställts som förutsättning för tillstånd.

Åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter regeringens medgivande.

I fråga om denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 4.3).

6 § Har svenska staten på grund av åtaganden i internationella överenskommelser fått ersätta skador som har uppstått till följd av sådan rymdverksamhet som har bedrivits av någon annan än svenska staten, skall den som har bedrivit rymdverksamheten ersätta staten vad den har utgett på grund av nämnda åtaganden, såvida det inte finns särskilda skäl som talar mot det.

Beträffande bakgrunden till bestämmelserna hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 4.4).

Det bör framhållas att denna paragraf inte innehåller någon fullständig reglering av skadeståndsansvaret i samband med privat rymdverksamhet. Här regleras endast svenska statens rätt till återkrav för ersättningar som staten har fått utge på grund av sina konventionsförpliktelser.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Den som bedriver rymdverksamhet från svenskt territorium vid ikraftträdandet får utan hinder av denna lag fortsätta med verksamheten i avvaktan på att hans ansökan om tillstånd avgörs, förutsatt att ansökan om tillstånd görs inom tre månader från ikraftträdandet. Detsamma gäller för sådan rymdverksamhet som svensk fysisk eller juridisk person vid ikraftträdandet bedriver någon annanstans.

För att de nya bestämmelserna om krav på tillstånd för viss rymdverksamhet inte skall medföra avbrott i sådan verksamhet som pågår vid ikraftträdandet och som faller under de nya bestämmelserna har meddelats särskilda övergångsbestämmelser. Pågående verksamhet får under en viss förutsättning fortsättas utan hinder av den nya lagen till dess ansökningen om tillstånd att bedriva verksamheten har avgjorts. Förutsättningen är att en ansökan om tillstånd görs inom tre månader från ikraftträdandet. Detta gäller både verksamhet från svenskt territorium och sådan rymdverksamhet som svenska fysiska eller juridiska personer bedriver i övrigt. Rätten att fortsätta en pågående rymdverksamhet enligt dessa övergångsbestämmelser kan inte åberopas för att fortsätta med en verksamhet som av andra skäl är olaglig. Detta framgår av att övergångsbestämmelserna bara ger rätt att fortsätta verksamheten "utan hinder av denna lag".

Av bestämmelserna får anses följa att även den som inte ansöker om tillstånd att fortsätta sin rymdverksamhet inom den angivna tremånadersfristen kan fortsätta intill utgången av den fristen. Har en ansökan inte gjorts inom denna frist, måste däremot verksamheten omedelbart avbrytas vid fristens utgång. Den får sedan inte återupptas utan att tillstånd enligt den nya lagen har meddelats.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om rymdverksamhet.

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

*Bilaga 1***Fördrag innehållande principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar**

De fördragsslutande staterna

som inspireras av de storslagna utsikter som öppnas för mänskligheten genom människans inträde i yttre rymden.

som besinnar hela mänsklighetens gemensamma intresse av att framsteg görs i utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden för fredliga ändamål.

som anser att utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden skall bedrivas till alla folks fromma oberoende av deras ekonomiska eller vetenskapliga utvecklingsnivå.

som önskar bidra till ett vidsträckt internationellt samarbete på det vetenskapliga såväl som det rättsliga planet vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden för fredliga ändamål.

som tror att sådant samarbete kommer att bidra till ömsesidig förståelse och till att stärka vänskapliga förbindelser mellan stater och folk.

som erinrar om resolution 1962 (XVIII) benämnd "Deklaration om rättsliga principer som skall leda staterna vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden", vilken enhälligt antogs av Förenta Nationernas generalförsamling den 13 december 1963.

som erinrar om resolution 1884 (XVIII) vilken enhälligt antogs av Förenta Nationernas generalförsamling den 17 oktober 1963 vilken uppmanar stater att avstå från att placera kärnvapenbärare eller bärare av andra massförstörelsevapen i kretslopp runt jorden och från att installera sådana vapen på himlakropparna.

som hänvisar till Förenta Nationernas generalförsamlings resolution 110 (II) den 3 november 1947, vilken fördömer propaganda som är ämnad eller som möjligen kan framkalla eller uppmuntra hot mot freden, fredsbrott eller angreppshandlingar och som anser att denna resolution är tillämplig på yttre rymden.

som är övertygade om att ett fördrag rörande de principer, som skall leda staterna i deras verksamhet vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, främjar Förenta Nationernas stadgas syften och principer,

har överenskommit som följer:

Artikel 1

Utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, skall äga rum till alla länders fromma och i alla länders intresse utan att avseende fästes vid deras ekonomiska eller vetenskapliga

utvecklingsnivå; det sker för hela mänskligheten.

Yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, skall fritt få utforskas och utnyttjas av alla stater utan åtskillnad av något slag dem emellan, på grundval av jämställdhet och i enlighet med folkrättens regler; alla områden av himlakropparna skall vara öppna för tillträde.

I yttre rymden, däri inbegripet månen och himlakropparna, skall vetenskaplig forskning fritt få bedrivas och staterna skall underlätta och uppmuntra internationellt samarbete för sådan forskning.

Artikel 2

Yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, kan ej förvärfvas av någon stat genom hävdande av suveränitet, genom nyttjande eller besittningstagande eller på annat sätt.

Artikel 3

Fördragsslutande stater skall bedriva sitt utforskande och nyttjande av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, i överensstämmelse med folkrättens regler, däri inbegripet Förenta Nationernas stadga, i syfte att upprätthålla internationell fred och säkerhet och att främja internationellt samarbete och mellanstatlig förståelse.

Artikel 4

Fördragsslutande stater förpliktar sig att ej i kretslopp runt jorden placera några föremål, som bär kärnvapen eller andra vapen för massförstörelse, att ej placera sådana vapen på himlakroppar eller stationera dem på något annat sätt i yttre rymden.

Månen och övriga himlakroppar skall av alla fördragsslutande stater användas uteslutande för fredliga ändamål. Det är förbjudet att på himlakropparna upprätta militära baser, anläggningar och befästningar, att där prova vapen av vad slag det vara må och utföra militära manövrer. Användning av militär personal för vetenskapliga undersökningar eller för andra fredliga ändamål är ej förbjudet. Ej heller skall användning av utrustning eller anordning av vad slag det vara må, vilken är nödvändig för det fredliga utforskandet av månen och andra himlakroppar, vara förbjudet.

Artikel 5

Fördragsslutande stater skall betrakta rymdfarare som mänsklighetens sändebud i yttre rymden och skall lämna dem allt tänkbart bistånd i händelse av olycka, nödläge eller nödlandning på annan fördragsslutande stats område eller på det fria havet. När rymdfarare gör en nödlandning, skall de säkert och snabbt återsändas till den stat, där rymdfarkosten är registerförd.

Under sin verksamhet i yttre rymden och på himlakropparna skall fördragsslutande stats rymdfarare lämna allt tänkbart bistånd till andra

fördragsslutande staters rymdfarare.

Fördragsslutande stater skall omgående underrätta övriga fördragsslutande stater eller Förenta Nationernas generalsekreterare om varje företeelse de upptäcker i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, och som skulle kunna utgöra en fara för rymdfarares liv och hälsa.

Artikel 6

Fördragsslutande stater bär internationellt ansvar för såväl statlig som icke-statlig verksamhet i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, och för att denna äger rum i överensstämmelse med bestämmelserna i detta fördrag. För icke-statlig verksamhet i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, erfordras tillstånd och fortlöpande övervakning från vederbörande stats sida. När verksamhet bedrivs av en internationell organisation i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, åvilar ansvaret för efterlevnaden av detta fördrag såväl den internationella organisationen som de fördragsslutande stater, vilka är medlemmar av organisationen.

Artikel 7

Varje fördragsslutande stat som utsänder föremål i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar eller medverkar härtill eller från vars område eller anordningar sådan utskjutning äger rum är internationellt ansvarig för skada, som på jorden, i luftrummet eller i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, av dylikt föremål eller del därav tillfogas annan fördragsslutande stat, dess fysiska eller juridiska personer.

Artikel 8

Fördragsslutande stat i vars register ett rymdföremål förs skall behålla domsrätt och kontroll över sådant föremål jämte personal på detsamma, då det befinner sig i yttre rymden eller på en himlakropp. Äganderätten till föremål eller del därav som sänts ut i yttre rymden, däri inbegripet föremål som landat eller byggts på en himlakropp, påverkas ej av dess närvaro i yttre rymden eller på en himlakropp eller av dess återvändande till jorden. Sådana föremål eller delar därav, som påträffas utanför den registerförande statens gränser, skall återlämnas till denna stat, som på begäran skall lämna uppgifter för identifiering av föremålet innan det återlämnas.

Artikel 9

Vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, skall fördragsslutande stater ledas av principerna om samarbete och ömsesidigt bistånd; de skola bedriva all verksamhet i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, under vederbörligt hänsynstagande till andra fördragsslutande staters intresse. Fördragsslutande stater skall bedriva studier av yttre rymden, däri inbegripet månen och

övriga himlakroppar, och utföra forskning av denna på ett sådant sätt att skadlig nedsmutsning undviks liksom även ogynnsamma förändringar i jordens omgivning genom att utomjordisk materia tillföres denna; staterna skall, där så är nödvändigt, vidtaga erforderliga åtgärder i detta syfte. Om fördragsslutande stat har anledning förmoda att en verksamhet eller ett experiment som planeras av staten eller dess medborgare, i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, kunde tänkas leda till skadliga störningar i andra fördragsslutande staters fredliga utforskande och utnyttjande av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, skall den förra staten föranstalta om erforderligt internationellt samråd innan den igångsätter dylik verksamhet eller dylikt experiment. Fördragsslutande stat, som har anledning förmoda att verksamhet eller experiment, som annan fördragsslutande stat planerar i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, kunde tänkas leda till skadliga störningar i det fredliga utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar äger påkalla samråd rörande dylik verksamhet eller dylikt experiment.

Artikel 10

För att främja internationellt samarbete vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, i överensstämmelse med detta fördrags syften, skall fördragsslutande stater på likställd grund pröva varje begäran från andra fördragsslutande stater om att erhålla tillfälle att iakttaga flygningar av rymdföremål, som sänts ut av dessa stater.

Utformningen av sådant tillfälle till observation och de villkor, på vilka det skall medgivas skall bestämmas i avtal mellan berörda stater.

Artikel 11

För att främja internationellt samarbete vid det fredliga utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden samtycker de fördragsslutande stater, som bedriver verksamhet i yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, att i möjligaste och görligaste mån underrätta Förenta Nationernas generalsekreterare samt allmänheten och den internationella vetenskapen om arten, utförandet, platserna och resultaten av denna verksamhet. Då generalsekreteraren mottager dessa underrättelser, skall han vara beredd att omedelbart och effektivt sprida dem.

Artikel 12

Alla stationer, anläggningar, all utrustning och alla rymdfarkoster på månen och övriga himlakroppar skall vara öppna för representanter från andra fördragsslutande stater på ömsesidighetsgrundval. Sådana representanter skall lämna meddelande om ett tillämnat besök skäligen tid i förväg så att erforderligt samråd kan äga rum och så omfattande försiktighetsåtgärder

som möjligt kan vidtagas i säkerhetssyfte och för att undvika störningar i anläggningens normala verksamhet.

Artikel 13

Bestämmelserna i detta fördrag skall vara tillämpliga på den verksamhet som fördragsslutande stater bedriver för utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, antingen dylik verksamhet bedrivs av en enda fördragsslutande stat eller av flera dylika stater i förening, däri inbegripet sådana fall där verksamheten bedrivs inom ramen för internationella mellanstatliga organisationer.

Praktiska frågor som uppstår i samband med den verksamhet, som bedrivs av internationella, mellanstatliga organisationer för utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, skall lösas av de fördragsslutande staterna antingen med vederbörande internationella organisation eller med en eller flera av de stater, som är medlemmar av den internationella organisationen och samtidigt anslutna till detta fördrag.

Artikel 14

1. Detta fördrag skall stå öppet för undertecknande av alla stater. Stat, som ej undertecknar detta fördrag före dess ikraftträdande enligt mom. 3 i denna artikel, må ansluta sig till detta när den så önskar.

2. Detta fördrag skall ratificeras av de stater, som undertecknar det. Ratifikations- och anslutningsinstrument skall deponeras hos Amerikas Förenade Staters regering. Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirlands regering och De socialistiska Rådsrepublikernas Unions regering, vilka härigenom utses till depositarieregeringar.

3. Detta fördrag skall träda i kraft, då ratifikationsinstrument deponerats av fem regeringar, inbegripet de regeringar som i fördraget utsetts till depositarieregeringar.

4. För stater, vilkas ratifikations- och anslutningsinstrument deponeras efter fördragets ikraftträdande, skall detsamma träda i kraft på dagen för deposition av ratifikations- eller anslutningsinstrument.

5. Depositarieregeringarna skall omedelbart underrätta alla stater som undertecknat och anslutit sig till fördraget om dagen för undertecknandet, dagen för deposition av varje ratifikations- och anslutningsinstrument, dagen för ikraftträdandet och om andra meddelanden.

6. Detta fördrag skall registreras av depositarieregeringarna enligt artikel 102 i Förenta Nationernas stadga.

Artikel 15

Varje fördragsslutande stat må föreslå ändringar i detta fördrag. Ändringar skall träda i kraft för varje fördragsslutande stat, som godkänner

ändringarna, då en majoritet av de fördragsslutande staterna godkänt dem och därefter för varje stat vid dess godkännande av ändringarna.

Artikel 16

Varje fördragsslutande stat må uppsäga fördraget ett år efter dess ikraftträdande genom skriftligt meddelande till depositarieregeringarna. Sådan uppsägning skall bli gällande ett år från dagen för mottagandet av meddelandet.

Artikel 17

Detta fördrag, vars engelska, ryska, franska, spanska och kinesiska texter skall äga lika vitsord, skall deponeras i depositarieregeringarnas arkiv. Bestyrkta avskrifter av detta fördrag skall av depositarieregeringarna överlämnas till regeringarna i de stater, som undertecknat och anslutit sig till fördraget.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill befullmäktigade, undertecknat detta fördrag.

Som skedde i Washington, London och Moskva den tjugosjunde januari nittonhundrasextiosju i tre exemplar.

Förslag till Lag om rymdverksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller verksamhet i yttre rymden (rymdverksamhet).

Förutom sådan verksamhet som helt äger rum i yttre rymden räknas till rymdverksamhet också utsändning av rymdföremål samt alla åtgärder för att manövrera eller på annat sätt påverka utsända rymdföremål.

Att enbart ta emot signaler eller information i annan form från föremål i yttre rymden räknas inte som rymdverksamhet enligt denna lag. Inte heller uppsändning av sondraketer räknas som rymdverksamhet.

2 § Utan tillstånd får rymdverksamhet inte bedrivas från svenskt territorium av någon annan än svenska staten. Svensk fysisk eller juridisk person får inte heller bedriva rymdverksamhet någon annanstans utan tillstånd.

3 § Tillstånd till rymdverksamhet meddelas av regeringen.

Ett tillstånd får begränsas på det sätt som med hänsyn till omständigheterna är lämpligt. Det får också förenas med de villkor som är påkallade med hänsyn till kontrollen av verksamheten eller av andra skäl. Kontroll över tillståndshavarnas rymdverksamhet utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Ett tillstånd får återkallas, om villkoren för tillståndet åsidosätts eller om det annars finns synnerliga skäl till det.

Regeringen beslutar om återkallelse av tillstånd att bedriva rymdverksamhet. I avvaktan på att frågan om återkallelse avgörs slutligt får tillståndet återkallas interimistiskt.

5 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bedriver rymdverksamhet utan att ha erforderligt tillstånd döms till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter villkor som har uppställts som förutsättning för tillstånd.

Åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast efter regeringens medgivande.

6 § Har svenska staten på grund av åtaganden i internationella överenskommelser fått ersätta skador som har uppstått till följd av sådan rymdverksamhet som har bedrivits av någon annan än svenska staten, skall den som har bedrivit rymdverksamheten ersätta staten vad den har utgett på grund av nämnda åtaganden, såvida det inte finns särskilda skäl som talar mot det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Den som bedriver rymdverksamhet från svenskt territorium vid ikraftträdandet får utan hinder av denna lag fortsätta med verksamheten i avvaktan på att hans ansökan om tillstånd avgörs, förutsatt att ansökan om tillstånd görs inom tre månader från ikraftträdandet. Detsamma gäller för sådan rymdverksamhet som svensk fysisk eller juridisk person vid ikraftträdandet bedriver någon annanstans.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-04-07

Närvarande: f. d. justitierådet Petré, regeringsrådet Delin, justitierådet Bengtsson.

Enligt lagrådet den 8 mars 1982 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 24 februari 1982 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för justitiedepartementet Petri beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om rymdverksamhet.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Erik Tersmeden.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bestämmelsen i 6 § föranleder lagrådet att uttala följande. Paragrafen avser en speciell situation där den som utövar rymdverksamhet ådrar sig ett strikt regressansvar i anledning av att hans verksamhet orsakat fysisk skada. Ansvar direkt mot den skadelidande finns inte reglerat i lag, fränsett de allmänna bestämmelserna i skadeståndslagen (1972:207). Med all sannolikhet torde emellertid den som bedriver rymdverksamheten svara oberoende av vållande för person- och sakskada som uppkommer i sammanhanget. Till stöd för detta kan åberopas allmänna, icke lagfästa grundsatsar om strikt ansvar för farlig verksamhet; här kan också erinras om 1 § lagen (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart, som kan ge ytterligare stöd för en sådan bedömning. Någon invändning synes inte kunna göras mot att man nu i lag slår fast att företaget i fråga svarar också gentemot staten på sätt som förslagits; ansvaret kan i fall då tillstånd meddelats betraktas som en sorts villkor för att verksamheten får bedrivas. I situationer där fullt regressansvar ter sig obilligt finns möjligheten att åberopa undantaget för särskilda skäl. Utöver vad som sägs härom i remissen kan som exempel nämnas fallet då ett statligt organ genom felaktiga åtgärder eller anvisningar medverkat till skadan på ett sätt som motiverar att staten helt eller delvis bör stå för denna.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-04-29

Närvarande: statsrådet Wikström, ordförande, och statsråden Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om lag om rymdverksamhet

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till lag om rymdverksamhet.

Föredraganden upplyser att lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran samt att han inte har något att invända mot de uttalanden om skadeståndsansvaret för dem som bedriver rymdverksamhet som lagrådet har gjort. Han anför vidare.

Jag vill ta upp frågan om det geografiska tillämpningsområdet för straffbestämmelsen i 5 § lagförslaget. I 2 kap. brottsbalken finns allmänna regler om tillämpligheten av svensk lag. Dessa regler innebär bl. a. följande. I de fall då en gärning, som är belagd med straff i svensk lag, är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten, kommer ansvar enligt svensk lag i fråga bara i några särskilt angivna situationer (2 kap. 2 § andra stycket och 3 §). Detsamma gäller, om gärningen har begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat och svårare straff än böter inte kan följa enligt svensk lag. De allmänna reglerna innebär vidare begränsningar i möjligheterna att i Sverige lagföra någon för en viss gärning, om frågan om ansvar för gärningen har prövats genom en lagakraftvärd dom i utlandet (2 kap. 5 a §).

Det är enligt min uppfattning angeläget att man säkerställer att den som begått ett sådant brott som avses i 5 § alltid kan dömas efter svensk lag och vid svensk domstol. Jag har därför kommit till den slutsatsen att man – i likhet med vad som skett i fråga om brott mot lagen (1966:78) om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet och brott mot tillståndsplikten enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln – här bör göra ett uttryckligt

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 24 februari 1982.

undantag från de allmänna reglerna i brottsbalken.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört föreslår jag att i 5 § i lagförslaget tas in ett särskilt stycke som innehåller undantag från bestämmelserna i 2 kap. 2, 3 och 5 a §§ brottsbalken. Undantaget bör innebära att brott som avses i 5 § i lagförslaget kan beivras vid svensk domstol och efter svensk lag utan hinder av de nyssnämnda bestämmelserna i brottsbalken.

Föredraganden hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta lagförslaget.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om rymdverksamhet	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 24 februari 1982	4
1 Inledning	4
2 De aktuella bestämmelserna i rymdfördraget	5
3 Något om svensk rymdverksamhet	5
4 Allmän motivering	7
4.1 Behovet av lagstiftning	7
4.2 Lagstiftningens omfattning och tillämpningsområde i övrigt	8
4.3 Handläggning av tillståndsfrågor m. m.	10
4.4 Skadeståndsfrågor	12
5 Upprättat lagförslag	13
6 Specialmotivering	14
7 Hemställan	17
8 Beslut	17
<i>Bilaga 1. 1967 års rymdfördrag</i>	18
<i>Bilaga 2. Förslag till lag om rymdverksamhet</i>	24
Utdrag av lagrådets protokoll 1982-04-07	25
Utdrag av protokollet vid regeringssammanträde den 29 april 1982	26